

Speciální pedagogika 2

Specifické poruchy učení

podzim 2012

Kontaktní údaje

PhDr. Lenka Gajzlerová

gajzlerova@ped.muni.cz

Zakončení + požadavky

- **Seminární práce**

- kazuistika žáka se speciálními vzdělávacími potřebami
- rozsah práce 3 strany A4 + úvodní list
- **odevzdání – 6.1.2013**

- **Zkouška**

- formou písemného testu

Pro úspěšné absolvování předmětu je **nutných 70 % správných odpovědí v testu.**

Cíl předmětu

Hlavním **cílem předmětu** je

- seznámit s problematikou SPU u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Osnova

- předmět a klasifikace
- charakteristika jednotlivých dysporuch
- etiologie
- LMD, ADD, ADHD
- poradenství - systém péče o žáky se SPU
- vzdělávání žáků se SPU – zásady přístupu, hodnocení
- reedukace SPU
- diagnostika SPU
- literatura

Spolu s náčtením je

① Růžky můžete napast rukou a to určitě je lepší

② Růžky napast můžete i čerstvými listy

③ Růžky napastíte přímo přes nádobu kterou máte

Spolu s náčtením je

① pokud si přemýšlíte o té - A...)

② Růžky můžete i tak na suchu

③ Růžky můžete i tak na suchu

Do rozšlá se snažíme písat
vždy ten rukou. V rukoch
pera medvížime, nebo by
sme ho mohli přehlédnout
mohli by sme dostat nápal

(a) Nam jesen svieti snečko.

nobloke plávíju.

kde detí si pu

navaňajkoy ma

dřem člapec sah

Jaríko, obídli, blískí,

míslít, Ruzině, přístí,

vítěřít, narířát, písmo,

sýčet, býdlít, řípčáka.

Mame blíska Ruziní, kde

During the 40 years, several articles
have been read regarding dyslexia
dysgraphia,

Widening participation initiatives are being given in many
non-dyslexic students would benefit from similar
study skills tuition, but would not have funding available.
The knowledge of mapping an author's study
skills technique is not dispersed across academic
departments so could benefit secondary students.

preferences regarding all readers, dyslexics in particular, centred can be used for
headings or titles. Aligned right and justified causes problems, aligned
right causes confusion with flowing to the next line. Justified text creates
non-consistency of word spacing, and this can lead to the river-effect
distortion. Very important is the strong advice against hyphenation,
the word is split and therefore causes difficulty in comprehension. As
an overall remark I'd like to emphasise not to provide a 'learning-how-to-
read' visual, but to focus on clarity, consistency and space, used initials

De man was lang, mager en stokoud,
te omden naar zijn zilvergrijze
haar en baard, die zo lang waren
dat hij ze allebei gemakkelijk
in zijn broek kon stoppen kon.

Robinson and Conway (1988, unpublished) reported significant improvement in subjects using the Donaldson stimuli in the 90- to 124-day-old basic academic subjects, reading comprehension, reading accuracy, and rate of reading. A later work by Wood (1987) evaluated the results of fifteen cases of 23 remedial high school students and a matched control group. Significant improvement for the experimental group was noted for time needed to locate words on a printed page, timed reading scores, length of time for sustained reading, and span of focus, as well as other perceptual tasks. Additionally, seven of the 23 experimental found employment, but none of the control group was employed by the end of the semester.

In contrast, Winters (1987) was unable to find differences in this study. Winters gave 15 elementary school children four minutes to locate and circle 68 examples of the letter "b" on three pages, each page of which contained 600 random letters in 20 lines of

As any parent, grandparent, or baby-sitter knows, some babies are adaptable, placid, and regular in their habits, while others are difficult and unpredictable. Differences in temperament show up from the first day of life: some infants sleep very little, others sleep a lot; some infants are highly sensitive and cranky, others are quiet and unresponsive.

Such tendencies have not been examined in the world for long, conventional human beyond the words can hardly account for such differences in temperament. Rather, the differences must be largely a result of genetic influences. Yet there have been few, if any, attempts to include different individual environments at birth in the discussion of temperament.

matched control group. Significant improvement for the experimental group was noted for time needed to locate words on printed page, timed reading scores, time for sustained reading, and SPIES; as well as other perceptual tasks. Finally, seven of the 23 experimentally employed, but none of the control was employed by the end of the semester.

In contrast, Winters (1987) was able to find differences in his study. Whether elementary school children flour or locate and circle 68 examples of "b" on three pages, each page contained 600 random letters in 24

ARTHUR AS SUBJECT:

His current psychometric data suggests a very superior range of intelligence. Some scores of the WISC. Arthur had the greatest contribution and immediate military role among strengths was concentrated in the non-verbal tests in the analysis and formation of abstract object and time sequences; Arthur reached the 100 criterion scale that the results of the verbal clinical evaluation of Arthur's potential in the same seems to reflect, in part, his irregular society, and some perceptual immaturities. Association ~~with~~ ~~with~~ and audit were noted, and these weaknesses were also to him difficulty sustaining his attention, and the military perceptual acuity, the extent of the degree of anxiety present and the limited skills acquired in the regular classroom setting. Perceptual development was also noted and the role time color control; Arthur has trouble cognitive forms, suggesting some confusion and a

Obsah a podmínky vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

SPECIFICKÉ PORUCHY UČENÍ A CHOVÁNÍ

Terminologie

- Specifické poruchy učení (SPU), Specifické poruchy učení a chování (SPUCH).
- Specifické vývojové poruchy učení (SVPU).
- Vývojové poruchy učení (VPU).

- Žáci se SPU jsou žáci se SVP (se zdravotním postižením).

Legislativní vymezení

- Školský zákon č. **561/2004 Sb.** ve znění pozdějších předpisů
 - § 16 Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami
- **Vyhláška č. 72/2005 Sb.**, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů (116/2011)
- **Vyhláška č. 73/2005 Sb.**, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů (147/2011)

Žák se SVP

- Dítětem, žákem a studentem se **speciálními vzdělávacími potřebami (SVP)** je osoba se:
 - **Zdravotním postižením** – MP, TP, ZP, SP, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus, PU, PCH.
 - **Zdravotním znevýhodněním** – zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc, lehčí zdravotní poruchy vedoucí k PU, PCH.
 - **Sociálním znevýhodněním** – rodinné prostředí s nízkým socio-kulturním postavením, ohrožení soc. patologickými jevy, nařízená ÚV, uložená OV, postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území ČR.

Specifické poruchy učení


```
graph TD; A([Specifické poruchy učení]) --- B[Dyslexie]; A --- C[Dysgrafie]; A --- D[Dysortografie]; A --- E[Dyskalkulie]; C --- F[Dysmúzie]; C --- G[Dyspinxie]; D --- H[Dyspraxie];
```

The diagram is a hierarchical tree structure. At the top is a blue oval containing the text 'Specifické poruchy učení'. From this oval, four lines extend downwards to four orange rectangular boxes: 'Dyslexie' on the left, 'Dysgrafie' in the center-left, 'Dysortografie' in the center-right, and 'Dyskalkulie' on the right. From the 'Dysgrafie' box, two lines extend downwards to two red rounded rectangular boxes: 'Dysmúzie' on the left and 'Dyspinxie' on the right. From the 'Dysortografie' box, one line extends downwards to a red rounded rectangular box: 'Dyspraxie' on the right.

Dyslexie

Dyskalkulie

Dysgrafie

Dysortografie

Dysmúzie

Dyspinxie

Dyspraxie

Terminologie

- **Dyslexie** - specifická porucha čtení
- **Dysgrafie** - specifická porucha psaní
- **Dysortografie** - specifická porucha pravopisu
- **Dyskalkulie** - specifická porucha matematických schopností

Česká specifika

- **Dyspinxie** - specifická porucha kreslení
- **Dysmúzie** - specifická porucha hudebnosti
- **Dyspraxie** - specifická porucha schopnosti vykonávat složité úkony

Předmět - definice

„Poruchy učení jsou souhrnným označením *různorodé skupiny poruch*, které se projevují zřetelnými obtížemi při **nabývání a užívání** takových dovedností, jako je ***mluvení, porozumění mluvené řeči, čtení, psaní, matematické usuzování nebo počítání***.

Tyto poruchy jsou vlastní postiženému jedinci a předpokládají *dysfunkci CNS*.

Předmět - definice

- „I když se porucha učení *může vyskytovat souběžně s jinými formami postižení*
 - (jako např. smyslové vady, mentální retardace, sociální a emociální poruchy)
- nebo souběžně s *jinými vlivy prostředí*
 - (např. kulturní zvláštnosti, nedostatečná nebo nevhodná výuka, psychogenní činitelé),
- *není přímým následkem takových postižení nebo nepříznivých vlivů.*“

(Matějček, 1995, s. 24)

Odborníci

- **ČR**
 - Matějček, Langmeier, Zelinková, Tymichová, Pokorná,
 - Mareš, Skalická, Kocurová, Novák, Košč, Kučera.
- **Zahraničí**
 - Bakker, Barkley, Munden, Train, Reifová, Orton.
- **německá literatura**
 - Spezielle Lernprobleme.
- **anglická literatura**
 - Learning disabilities
 - Specific learning difficulties (SpLD).
- **Výskyt: 2-4%**

Pojetí

- SPU postihují oblasti a výkonnosti, které jsou důležité pro vzdělávací proces
- Problematika SPU má interdisciplinární charakter:
 - oblast pedagogická, psychologická, lékařská, jazykovědná
- Terminologie
 - směrem k humanizaci oboru → žák, student, osoba se SPU.
- U jednotlivých osob s SPU se vyskytuje řada příznaků, které se těžko zobecňují

CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH DYSPORUCH

Současná definice dyslexie

(Mezinárodní dyslektická společnost, 2003)

Dyslexie je specifická porucha učení, která je

- neurobiologického původu.
- Je **charakterizovaná** obtížemi se správným a/nebo plynulým rozpoznáním slova a špatným pravopisem a dekodovacími schopnostmi.
- Tyto obtíže jsou **typickým následkem deficitu** ve fonologické složce jazyka,
- který je často **neočekávaný** ve vztahu k ostatním poznávacím schopnostem a k podmínkám efektivní výuky ve třídě.
- Mezi **sekundární následky** mohou patřit problémy s porozuměním čteného a omezené čtenářské zkušenosti, které brání růstu slovní zásoby a základních znalostí.

Dyslexie

- lat.lexis-řeč, jazyk
- specifická **porucha čtení**, projevující se neschopností naučit se číst běžnými výukovými metodami.
- „Potíž se slovy“, porucha ve vyjadřování řeči psanou (v psaní) a ve zpracování psané řeči (ve čtení)

Dyslexie

Projevy:

- problém v rozpoznání a zapamatování jednotlivých písmen, **tvarově podobných písmen** (b-d, s-z, t-j),
- záměny **akusticky (zvukově) podobných hlásek** (a-e-o, b-p),
- obtíže ve sluchové **diferenciaci** a **diskriminaci** hlásek,
- neschopnost akustické a optické **analýzy a syntézy** slov,
- obtížné **skládání** hlásek a písmen do **slabik** a souvislé čtení slov
 - souvisí s oslabením v oblasti spolupráce mozkových hemisfér a s očními pohyby
- **přidávání** nebo **vynechávání** písmen, slabik, slov,
- **domýšlení** si textu, **odhadování** slov apod.

Porucha postihuje rychlost, správnost čtení a porozumění textu.

Školské důsledky dyslexie

- vliv na osobnost žáka,
- pocit napětí ve výuce jazyka i jiných předmětů,
- snížení celkového školního výkonu,
- riziko neurotizace dítěte,
- obtíže s fonémovou segmentací,
- porucha slovní paměti a vizuálního vnímání,
- problémy s rozlišováním písmen,
- žák nezvládá techniku rychlého či letmého čtení,
- reprodukce textu je mnohem lepší než čtení textu,
- čtení s nerovnoměrným a přerývaným rytmem

Dysgrafie

- specifická porucha grafického projevu, postihující zejména celkovou úpravu písemného projevu, osvojování jednotlivých písmen, napodobení tvaru, spojení hlásky s písmenem a řazení písmen.

Dysgrafie

Projevy:

- záměna tvarově podobných písmen, obtíže při **zapamatování tvarů** písmen, při jejich **napodobování**,
- písmo je neuspořádané, těžkopádné, neobratné → často **obtížně čitelné**,
- **nestejná velikostí grafémů**,
- potíže s dodržením lineatury → neschopnost **udržet písmena na řádku**
- pomalé a namáhavé psaní → **neupravený** písemný projev
- obsah napsaného v časové tísni nekoresponduje se skutečnými schopnostmi žáka
- vadné držení psacího náčiní

Školské důsledky dysgrafie

- špatná úprava dětského písemného projevu
- nestačí průměrnému tempu
- většího množství chyb (při diktátech, časově limitovaných úkolech)
- neúhledné psaní, ani přehledného rozvržení textu
- problémy s udržením horizontální roviny písma
- mimořádně velká či naopak malá písmena
- tendence směšovat psací a tiskací písmeno
- zápis slov foneticky (tak, jak slyší)
- nutná vysoká míra koncentrace na psaní
- obtížná koncentrace na obsahovou a gramatickou stránku projevu
- matematika:
 - správný zápis čísel, problémy v řešení slovních úloh

12. lečena
Naš! / Baryk nám

~~Jeppohar~~ x Je malý jak ~~mis~~ ~~kuč~~ 2
x jak by ho na vidci bral.
Bjla ho na ~~jedno~~ ~~bragda~~ Jer do
~~ni~~ ~~polosita~~ * niš do polo nita.
viden ti na plno leto. Blýžná se na
čas ~~ni~~.

kožinek, chysvij
slany

Dysortografie

- specifická porucha pravopisu, často se vyskytující společně s dyslexií.
- Nepostihuje celou oblast gramatiky jazyka, ale týká se **pouze tzv. specifických dysortografických jevů** – délka samohlásek, měkčení, sykavky, hranice slov v písmu.
- Objevují se vynechávky, záměny tvarově podobných písmen v písemném projevu. Porucha negativně ovlivňuje proces aplikace gramatického učiva. Při reedukační péči dělá dítě chyb méně, potřebuje na správné napsání více času. V časově limitovaných úkolech se mohou chyby znovu objevovat. Chyby se mohou vyskytnout, i když si dítě jev osvojilo a umí je ústně použít.

Dysortografie

Projevy:

- specifické dysortografické chyby:
 - rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek,
 - rozlišování slabik dy – di, ty – ti, ny – ni,
 - rozlišování sykavek,
 - vynechávání, přidávání, přesmykávání písmene, slabiky, záměny tvarově podobných písmen a nedodržování hranice slov v písmu;
- obtíže při osvojování a procesu aplikace gramatického učiva a při aplikaci gramatických jevů.

Školské důsledky dysortografie

- při reedukační péči dělá dítě chyb méně, potřebuje na správné napsání více času
- nezvládá krátce limitované úkoly, zejména psaní diktátu a desetiminutovek
 - v časově limitovaných úkolech se mohou chyby znovu objevovat
 - chyby se mohou vyskytnout, i když si dítě jev osvojilo a umí je ústně použít
- obtíže se projevují i při výuce cizího jazyka
- obtíže s rozlišováním grafických symbolů
- při psaní písmen často zaměňují pořadí

Dysortografie

cvicenci cvičili ve chrástupek.
had in

Také se šili lidi.

nes je sebe, ce leá cda.

haní mi seme kamo.

Dyskalkulie

- specifická porucha matematických schopností. Týká se zvládnání základních početních výkonů.
- dvojí dělení
 - **dle L. Košče (6 typů)**
 - Praktognostická Verbální
 - Lexická Grafická
 - Operační Ideognostická
 - **dle J. Nováka (5 typů)**
 - Kalkulastenie Oligokalkulie
 - Kalkulastenie emocionální
 - Kalkulastenie sociální Vývojová dyskalkulie
 - Kalkulastenie didaktogenní
 - Hypokalkulie Akalkulie

Dělení dle L. Košče

- ***Praktognostická***
 - narušení matematické manipulace s předměty nebo nakreslenými symboly
- ***Verbální***
 - problémy při označování množství a počtu předmětů, operačních znaků, matematických úkonů
- ***Lexická***
 - neschopnost číst číslice, čísla, operační symboly.
- ***Grafická***
 - neschopnost psát matematické znaky

Dělení dle L. Košče

- ***Operační***

- porucha schopnosti provádět matematické operace (sčítat, odčítat, násobit, dělit)

- ***Ideognostická***

- porucha v chápání matematických pojmů a vztahů mezi nimi ($4 = 3+1$, $4 = 2 \times 2$), obtíže s řešením slovních úloh (převedení zadání do systému matematického zápisu)

Školské důsledky dyskalkulie

- potíže s aritmetickými výpočty
- úzce souvisí i s dalšími poruchami - dyslexie a dysgrafie
- často zažívají intenzivní úzkost při řešení aritmetických příkladů
- špatná úprava → často chyby ve výpočtech
- řešení slovní úlohy - přesně neví, jaký problém má řešit
- je schopen řešit úlohu logickou úvahou, ale v detailech selhávají
- problém s nalezením chyby v příkladu
- nedokonalé numerické představy
- lépe řeší žáci úlohu u tabule než v sešitech
- při řešení úlohy si žák vybaví maximálně 2 následující kroky

další SPU

- **Dyspinxie**
 - specifická porucha kreslení charakteristická nízkou úrovní kresby. Neobratné, tvrdé zacházení s tužkou. Neschopnost převést představu z trojrozměrného prostoru na dvojrozměrný papír. Potíže s pochopením perspektivy.
- **Dysmúzie**
 - specifická porucha postihující schopnost vnímání a reprodukce hudby, obtíže v rozlišování tónů, zapamatování melodie, rozlišováním a reprodukcí rytmu. Potíže se čtením a zápisem not souvisí s dyslektickými a dysgrafickými projevy.
- **Dyspraxie**
 - specifická porucha obratnosti, schopnosti vykonávat složité úkony, projevující se při běžných denních činnostech i ve vyučování. Projevuje se pomalostí, nešikovností, špatnou úpravou. Obtíže se projevují v psaní i řeči.

Deficity dílčích funkcí

- Dílčí funkce jsou ***základní schopnosti***, umožňující diferenciaci a rozvoj vyšších psychických funkcí (řeči a myšlení)
- v dalším vývoji jsou ***pak předpokladem, o který se opírá dovednost čtení, psaní, počítání i přiměřeného chování***
- ***deficity*** v dílčích funkcích vyjadřují oslabení základních schopností → vedou k obtížím v učení a chování
 - projevy, mohou znamenat riziko ve vztahu ke vzniku SPU
- Nehovoříme o poruše, ale deficitu některé z dílčích funkcí
 - projevují se v různé míře a intenzitě, nemusí být u všech jedinců se SPU

Deficity dílčích funkcí

- diferenciacie figury a pozadí (zaměření pozornosti)
- optická a akustická percepce a diferenciacie
- funkce intermodálního kódování
- optická, akustická a intermodální krátkodobá a dlouhodobá paměť
- koncentrace pozornosti
- motorika, grafomotorika
- funkce seriality
- vnímání schématu těla a orientace v prostoru

Sindelarová: Předcházíme poruchám učení. Praha: Portál, 1996.

ETIOLOGIE

Klasická teorie příčin obtíží dle

O. Kučery 60. léta 20. stol. (Zelinková, 2003)

- 50 % dětí lehká mozková dysfunkce (LMD) – příčiny encefalopatické,
- 20 % dědičnost – příčiny hereditární,
- 15 % kombinace dědičnosti a LMD – příčiny smíšené,
- 15 % etiologie neurotická nebo nejasná

Současné teorie (Zelinková, 2009)

1. Biologicko – medicínská rovina
2. Kognitivní rovina
3. Behaviorální rovina

Biologicko – medicínská rovina

- Genetika
- Struktura a fungování mozku
- Hormonální změny
- Cerebelární (mozečkové) teorie

Kognitivní (poznávací) rovina

- Fonologický deficit
- Vizuální deficit
- Deficity v oblasti řeči a jazyka
- Deficity v procesu automatizace
- Deficity v oblasti paměti
- Deficity v časovém uspořádání ovlivňující rychlost kognitivních procesů (rychlé pojmenování po sobě následujících podnětů)
- Kombinace deficitů (nejčastější příčina)

Behaviorální rovina

- Rozbor procesu čtení
- Rozbor procesu psaní
- Rozbor chování při čtení, psaní a při běžných denních činnostech

Základní příčiny dle doby vzniku

- Období prenatální
 - onemocnění matky, kouření, alkohol, nedostatečný přísun kyslíku.
- Období perinatální
 - dlouho trvající porod, překotný porod, poškození hlavičky novorozence, hypoxie.
- Období postnatální
 - infekční nebo hořčnatá či jiná onemocnění, do 2 let věku dítěte.

LMD

- lehká mozková dysfunkce, lehká dětská encefalopatie, malá mozková poškození
- Třesohlavá (1989), Train (1996)
- pojem LMD se začal používat v souvislosti se SPU v 60. letech 20. stol. → příčinou SPU mohou být drobná neurochemická poškození určitých částí CNS
- **vývojovou poruchou neurochemických spojů, jejichž úkolem je předávání informací v jednotlivých částech mozku**
- u nás pojem vžitý pro poruchu pozornosti

LMD

- V zahraničí ADD, ADHD
 - (u nás dříve hypoaktivní nebo hyperaktivní forma LMD).
- Souhrnné označení pro celou řadu projevů dítěte na bázi strukturálních změn CNS.
- U dětí s LMD se mohou, ale nemusejí projevit SPU, stejně tak SPU mohou, ale nemusejí vznikat na podkladě LMD.

Projevy chování dítěte s LMD ve škole (Matějček)

- Nápadně nerovnoměrný vývoj jednotlivých mentálních funkcí.
- Zvýšená pohyblivost a neklid.
- Nesoustředění a těkavost.
- Impulzivita a překotnost reakcí.
- Nápadné výkyvy nálad a duševní výkonnosti.
- Tělesná neobratnost.
- Poruchy a nápadné nedostatky ve vnímání a představivosti.

ADD

- Attention Deficit Disorder
- **porucha pozornosti bez hyperaktivity**
- prostá porucha pozornosti
- neobjevuje se impulzivita a hyperaktivita
- hypoaktivní
- denní snění, pomalí
- problém se zaměřením a udržením pozornosti.
- obtížně navazují sociální vztahy

Projevy ADD – porucha pozornosti bez hyperaktivity (Riefová, 1999)

- snadná rozptýlenost vnějšími projevy
- problémy s nasloucháním a s plněním pokynů
- potíže se zaměřením a udržením pozornosti
- potíže se soustředěním na úkol a jeho dokončením
- nevyrovnaný výkon ve škole (v práci)
- „vypínání“ pozornosti, což působí jako zasněnost
- nepořádnost
- nedostatečné studijní dovednosti
- potíže se samostatnou prací
- častěji u dívek, menší skupina než ADHD
- SPU se v této skupině vyskytují častěji než u ADHD

ADHD

- Attention Deficit Hyperactivity Disorder
- **porucha pozornosti s hyperaktivitou** (Barkley, 1990 in Zelinková, 2003)
- vývojová porucha charakteristická věku dítěte nepřiměřeným stupněm pozornosti, hyperaktivity a impulzivity
- potíže jsou chronické a nelze je vysvětlit neurologickými, senzoryckými, motorickými, emocionálními problémy či MR
- neschopnost dodržovat pravidla chování a provádět delší pracovní výkony
- → ovlivnění vztahů mezi jedincem, rodinou, školou a společností

Projevy ADHD (Bartoňová, 2006)

- impulzivita
 - mluví, když nejsou tázáni, vykřikování, zbrklé provádění zadání.
- slabá pracovní paměť - denní aktivity
- dys-organizace
 - problémy s plánováním, zapamatování kroků, směrů, materiálů
- hyperaktivita - neposednost, roztěkanost
- nepozornost
 - denní snění, rozladěnost, neschopnost udržet pozornost.
- obtíže při zpracování verbálních informací
 - jazykové problémy
- častěji u chlapců
 - riziková skupina z hlediska antisociálního chování

Děti s ADHD mají (Bartoňová, 2006)

- tendence zapojit ruce
 - potřebují se dotknout, manipulovat, potřeba malého předmětu,
- slabé výsledky v didaktických situacích
 - potřebují aktivně začlenit, udržovat krátkodobé aktivity,
- bývají méně zralé, než jejich vrstevníci,
- nerovnoměrné projevy → negativní mínění učitelů,
- potřebu nejen medikamentů, ale také dovedností,
- potřebu pomoci od rodičů, spolupráce školy a rodiny,
- odlišné styly učení (globální styl učení)

ADHD

- **ADHD – žáci potřebují (Bartoňová, 2006):**
 - stručnost,
 - různorodost, multisenzoriální přístup, oživení učiva,
 - strukturu,
 - zapojit ruce – kinestetické učení,
 - aktivně začlenit.
- **ADHD – nástroje učitelů (Bartoňová, 2006):**
 - nesesedět v lavicích, lavice do U, skupinová práce,
 - komunikace s rodiči,
 - barevnost,
 - pestrost pomůcek – ne přílišná,
 - strukturované seznamy, přehledy

PROJEVY SPU V CHOVÁNÍ

Projevy v chování

- Pocity méněcennosti, snaha zakrýt obtíže
- Upozorňování na sebe (šaškování, vykřikování)
- Neodpovídající hodnocení a klasifikace
- Nepříznivé hodnocení učitelem, rodiči
- Negativní vztah ke škole
- Školní fobie
- Záškoláctví
- Psychosomatické obtíže

Projevy v chování

Primárně (součást obrazu LMD a deficitů dílčích funkcí):

- poruchy pozornosti,
- infantilní chování,
- zvýšená vzrušivost.

Sekundárně (důsledek neúspěchu):

- obranné a vyhýbavé mechanismy,
- kompenzační chování,
- agresivita a projevy nepřátelství,
- úzkostné stažení se do sebe.

→ Kooperativní učení.

PORADENSTVÍ

Péče o žáky se SPU

- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- **Školská poradenská zařízení (§ 3)**
 - pedagogicko-psychologická poradna (PŘÍLOHA č. 1)
 - speciálně pedagogické centrum (PŘÍLOHA č. 2)
- **Školní poradenská pracoviště (PŘÍLOHA č. 3)**
 - výchovný poradce
 - školní metodik prevence
 - školní psycholog
 - školní speciální pedagog

Základní přehled

Poradenské služby

Poradenské služby

- 70. léta 20. stol. – vznik Pedagogicko-psychologických poraden (PPP)
- po roce 1990 – vznik speciálně pedagogických center (SPC)
- soukromé služby a poradenství
- neziskové organizace (např. peer programy)
- určené
 - dětem/žákům
 - rodičům
 - pedagogickým pracovníkům
- spolupráce s
 - lékaři, soudy
 - orgány podílejícími se na prevenci sociálně patologických jevů a drogových závislostí
 - odbor péče o dítě
 - referáty sociálních věcí a jinými odbornými institucemi

Pedagogicko-psychologická poradna

PPP

- **poskytuje** služby pedagogicko-psychologického a speciálně pedagogického **poradenství** a pedagogicko-psychologickou **pomoc při výchově a vzdělávání žáků**;
- děti a mládež od 3 do 19 let (do ukončení vzdělání na SŠ)
- péči zajišťuje
 - **speciální pedagog, psycholog, sociální pracovníce**

PPP

- hlavní náplní práce PPP je
 - **diagnostika, intervence, nápravná (reedukační) péče, terapie a prevence**
- **zjišťuje**
 - pedagogicko-psychologickou připravenost žáků na školu,
- **provádí**
 - psychologická a speciálně pedagogická vyšetření pro zařazení žáků do škol, tříd, oddělení, studijních skupin s upravenými vzdělávacími programy pro žáky se zdravotním postižením

Speciálně pedagogické centrum (SPC)

- zaměření
 - poradenská činnost pro děti a žáky s jedním typem postižení,
 - případně se souběžným postižením více vadami, kde dominuje typ postižení, pro které bylo SPC zřízeno
- služby
 - dětem od nejranějšího věku
 - žákům do doby ukončení povinné školní docházky
 - po dobu studia na SŠ a
 - podle potřeby i pro jedince v období rané dospělosti
- těžiště služeb
 - systematická speciálně pedagogická psychologická a psychoterapeutická práce
 - komplexní charakter

Středisko výchovné péče (SVP)

- definována **zákonem č. 109/2002 Sb.**, o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních **ve znění zákona č. 383/2005 Sb.**
- **spolupracuje s**
 - PPP, SPC
 - orgány podílejícími se na prevenci sociálně patologických jevů a drogových závislostí
 - referáty sociálních věcí a jinými odbornými institucemi
- poskytuje všestrannou preventivní speciálně pedagogickou péči a psychologickou pomoc
- **činnost**
 - diagnostická
 - poradenská
 - psychoterapeutická
 - výchovná a vzdělávací
- ambulantní nebo celodenní péče
 - max. 2 měsíční dobrovolný pobyt

VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SPU

Vzdělávání

- Formy vzdělávání a poskytování reedukační péče vychází z doporučení PPP (SPC), Dys-centra, možnosti péče:
 - individuální péče prováděná v rámci vyučování učitelem kmenové třídy
 - individuální péče prováděná učitelem, který je absolventem speciálního kurzu
 - třídy individuální péče při ZŠ
 - cestující učitel
 - speciální třídy pro děti s PU, PCH
 - speciální školy pro děti s PU
 - dětské psychiatrické léčebny
 - individuální a skupinová péče (PPP, SPC, Dys-centra)

Dys-centra

- dobrovolná, nezávislá a nezisková **sdružení** občanů a právnických osob, která se zaměřují na problematiku SPU a CH;
- služby poskytují **dětem se SPU**, jejich rodičům, pedagogům i široké veřejnosti **v odpoledních hodinách**;
- spolupracují s PPP, poskytují péči formou **individuálních sezení, skupinové terapie a relaxačních cvičení**.

Dys-centra

- reedukace SPU,
- kurzy nápravy GM,
- rozvoj jednotlivých oblastí,
- kurzy cizího jazyka pro žáky se SPU,
- práce s výukovými a reedukačními programy na PC,
- psychorelaxační cvičení,
- zájmové odpolední kroužky,
- prázdninové pobyty s reedukačním programem,
- vedení odborné knihovny,
- vzdělávací akce, přednášky,
- akreditované kurzy pro pedagogy, studenty, rodiče
- 1997 Asociace Dys-center, občanské sdružení

Žák s SPU je ten, ...

- který má od počátku školní docházky **obtíže při osvojování dovedností** (čtení, psaní, počítání);
- jehož výsledky školní práce jsou v **rozporu s jeho rozumovými schopnostmi**;
- který **netrpí závažnou** smyslovou **vadou**, ani mentálním nebo tělesným postižením (psaní);
- který má **optimální podmínky** pro školní práci;
- jehož **potíže neustupují**, i když mu byla poskytnuta potřebná péče (obtíže odolávají běžným pedagogickým postupům).

Základní podmínky vzdělávání žáků se SPU

- ***individuální péče***, respektování pracovního tempa, časté opakování učiva - prodloužený čas
- ***individuální přístup*** pedagoga
 - úprava či nahrazení nevhodných testových úloh, ne změna obsahu, ale přeformulování nebo vynechání,
- přihlídnutí k charakteru vady při klasifikaci a ***hodnocení***
 - kratší texty, čitelnost upřednostňovat před úpravností, názorné pomůcky

Základní podmínky vzdělávání žáků se SPU

- použití **metod** nápravy SPU,
- snížený **počet žáků** ve třídě
- upravený formát testových sešitů,
- kompenzační pomůcky – technické, didaktické,
- asistent,
- náhradní způsob zkoušky
- pravidelný režim dne,
- relaxace,
- spolupráce s rodiči

Zásady přístupu - nástroje učitelů

- lavice do U
- komunikace s rodiči
- barevně označené předměty
- různé materiály ke zlepšení pracovní paměti
- nutnost relaxace
- seznamy úkolů + označování dokončených
- záznamy probírané látky
- srozumitelné vyučování (systém, struktura)
- kooperativní vyučování

Zásady přístupu - nástroje učitelů

- množství práce
- časté procházení třídou, pozorování
- úkoly na tabuli, DÚ do deníčku
- užívání vizuálních pomůcek
- užívání barev
- zaměřovat pozornost
- praktické ukázky
- posadit žáka k sobě
- kamarád – pomoc

Zásady přístupu - nástroje učitelů

- Nemá ucelené chápání v oblasti numerických představ.
- Je schopen řešit daleko přesněji úlohu u tabule než v sešitě.
- Při řešení zadané úlohy je schopen si vybavit maximálně dva následující kroky.

Speciálně pedagogická péče ve vzdělávání

- speciální pedagog a učitel s absolvovaným kurzem,
- rozvoj a posílení oslabených funkcí CNS a osvojení potřebných dovedností,
- kompenzace impulzivity a zkrácené pozornosti,
- kompenzační pomůcky (kalkulátor, PC, magnetofon, speciální didaktické pomůcky),
- individuální přístup,
- informace pro zákonné zástupce,
- alternativní metody a postupy.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)

- **Část D: 8 Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami:**
 - Vzdělávání žáků se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním (podmínky vzdělávání).
 - Vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním (podmínky vzdělávání).

Individuální vzdělávací plán (IVP)

- školský zákon (§18), vyhláška 73/2005 Sb. (§6),
- zpracovává se pro žáky integrované, žáky speciálních škol, žáky s hlubokým mentálním postižením,
- zpracovává jej třídní učitel ve spolupráci s poradenským pracovníkem, popř. výchovným poradcem, školním psychologem a zákonným zástupcem žáka,
- vychází z učebních dokumentů školy,
- obsahuje významné skutečnosti pro úspěšnou integraci žáka,
- obsahuje seznam pomůcek (kompenzační, didaktické),
- snížený počet žáků ve třídě,
- účast dalšího pedagogického pracovníka, asistenta pedagoga,
- obsah, rozsah, průběh poskytování individuálních potřeb

IVP

- vyšetření PPP, SPC, SVP, datum vyšetření,
- pedagogické postupy a metody,
- vyučovací předmět (y),
- speciálně pedagogickou a psychologickou péči,
- způsob hodnocení a klasifikace,
- předpokládané navýšení finančních prostředků,
- spolupráce se zákonnými zástupci,
- podíl žáka na řešení problému,
- jmenovité určení pracovníka PPP, SPC, SVP,
- podpisy ředitele školy, třídního učitele, vyučujícího, zákonného zástupce, poradenského pracovníka, popř. žáka

HODNOCENÍ

Typy hodnocení

- formativní
- finální
- normativní
- diagnostické
- interní
- externí
- formální
- neformální
- závěrečné
- hodnocení průběhu
- hodnocení výkonu
- portfolio

Hodnocení

- **Hodnocení** = úroveň vzdělání žáka k určitým cílům
- **Klasifikace** = číselné vyjádření hodnocení
- **Slovní hodnocení** = výrokové hodnocení
 - Kriteriaální hodnocení = vychází z dosaženého stupně kvality vzdělávací činnosti
- **Individualizované hodnocení** = vychází z pokroku žáka

Hodnocení

- vysvětlit ostatním rozdílný přístup
- vycházet ze znalostí příznaků postižení
- **zvýraznit motivační složku hodnocení**
- **nechat zažít pocit úspěchu!!!**
- **hodnotit pouze jevy, které zvládl!!**
- **upřednostňování slovního hodnocení**
- využívat různých forem hodnocení (bodové, mezistupně),
- výkony hodnotit spravedlivě
- požadavky do IVP
- u žáků s SPU minimalizovat stres a zkoušení u tabule

Hodnocení

- individuální přístup
- předem informovat o zkoušení
- preference ústní formy
- písemnou formu ověřit ústně
- *chválit za snahu*
- hodnocení jen toho, co žák stihl
- specifický přístup při hodnocení uplatňovat ve všech předmětech, do kterých se postižení promítá,
- hodnocení schopnosti praktického použití jazyka
- tolerance slov, napsaných foneticky
- neopravovat červenou barvou
- následná práce s chybou

Slovní hodnocení

(dříve širší slovní hodnocení)

- alternativní forma hodnocení,
- obsah má být pozitivně motivační i objektivně kritický,
- vyjádření toho, co žák v daném vyučovacím předmětu zvládl, v jaké kvalitě, vymezit další postup rozvoje žáka se zřetelem na vynaložené úsilí a k individuálním zvláštnostem žáka,
- pro rodiče problematické,
- zátěž pro učitele,
- učitel musí být sám přesvědčen o výhodách slovního hodnocení,
- různé formulace u různých žáků

Slovní hodnocení

Výhody

- zajišťuje žákům i rodičům větší a širší informovanost,
- postihuje celou osobnost žáka,
- nutí učitele mapovat všechny složky výkonu žáka,
- nehodnotí pouze výkony, ale celý proces,
- poskytuje vodítka k nápravě.

Nevýhody

- náročné na čas a formulace,
- svádí jen k hodnocení pozitiv,
- nesrozumitelné pro rodiče,
- malá možnost srovnávání

Diagnostické metody hodnocení

- Soustavné pozorování žáka
- Rozhovor
- Analýza výsledků činnosti žáků (písemných prací, kreseb, projektů, výrobků)
- Konzultace s kolegy (psychology, lékaři) či rodiči
- Zkoušení:
 - ústní (orientační, klasifikační), písemné, praktické
 - individuální, skupinové, hromadné
- Didaktické testy:
 - orientační – nestandardizované,
 - normalizované - standardizované

PhDr. Soňa Chaloupková, Ph.D.

REEDUKACE SPU

DIAGNOSTIKA

Speciálněpedagogická diagnostika

- Charakteristika, oblasti diagnostiky - Přehled diagnostických metod - Nápravné metody speciální pedagogiky – reedukace, kompenzace, rehabilitace

Depistáž

- = vyhledávání SPU
- provádí učitel po nástupu dítěte do ZŠ
- rodiče

- během 1. a 2. třídy – nedostatečnost
- jistota až koncem 2. třídy → poslat do poradny

Diagnostika

- Základní diagnostika probíhá v:
 - Pedagogicko-psychologické poradně (PPP).
 - Speciálně-pedagogickém centru (SPC).
 - Středisku výchovné péče (SVP).
- Diagnostika SPU
 - je východiskem výchovně-vzdělávacího procesu a především reedukace
 - zaměřena na kognitivní a percepční funkce

Diagnostické metody (Přinosilová, 2004)

- Základní dělení ve speciální pedagogice:
 - METODY **OBEČNÉ** (RA, OA, A prostředí)
 - METODY **SPECIÁLNÍ**
 - pozorování, explorační metody (dotazník, rozhovor), diagnostické zkoušení (ústní, písemné, praktické), testové metody, případové studie (kazuistika), rozbor výsledků činnosti (písemné práce, výtvarné činnosti, zájmové činnosti), přístrojové metody (audiometr, tapping, mozaikový tachistoskop, PC)
- Podle zaměření metod:
 - METODY **PŘÍMÉ** = zaměřeny přímo na aktivity jedince (př. analýza školních výkonů)
 - METODY **NEPŘÍMÉ** = zaměřeny na údaje, které s aktivitami souvisí (př. rozhovory)

Diagnostika SPU

- učitel, PPP

cílem je stanovení

- úrovně vědomostí a dovedností,
- poznávacích procesů,
- sociálních vztahů,
- osobnostních charakteristik,
- dalších faktorů podílejících se na úspěchu či neúspěchu dítěte.

Diagnostika SPU

- Úvodní vyšetření
 - rozhovor s rodiči, rozhovor s učitelem, popřípadě školní dotazník, rozhovor s dítětem → **osobní anamnéza (OA), rodinná anamnéza (RA), anamnéza prostředí.**
- Diagnostické prostředky
 - speciální zkoušky vypovídající o intelektové úrovni dítěte a výkonech v jednotlivých oblastech percepce.
- Diagnostická kritéria

Na stanovení diagnózy se podílí

- speciální pedagog
 - analýza ped. údajů, vyšetření výukové úrovně, vyšetření percepčně-kognitivních zkoušek, školní dotazník,
- psycholog
 - stanovení úrovně rozumových schopností – vyšetření inteligence pomocí standardizovaných testů (odhalení nepravé dyslexie = *pseudodyslexie* → *diferenciální diagnostika*).
 - Pražský dětský Wechslerův test (PDW test), Ravenovy progresivní matice
- další specialisté
 - neurolog, foniatr, oftalmolog, pediater.

Jednotlivé diagnostické zkoušky

1. Vyšetření výkonu čtení.
2. Úroveň písemného projevu.
3. Úroveň matematických schopností.
4. Poruchy sluchového vnímání.
5. Poruchy zrakového vnímání.
6. Vyšetření laterality.
7. Poruchy vnímání prostorové orientace.
8. Vyšetření představy prostoru.
9. Vnímání časové posloupnosti.

Deficity dílčích funkcí

- SINDELAROVÁ – Předcházíme poruchám učení
– metodika zaměřená na děti předškolního věku a prvních ročníků,
- POKORNÁ, KUCHARSKÁ, ŠVANCAROVÁ – Test ke screeningu specifických poruch, 1997.
- Screening POKORNÉ, 1996.
- Sheffieldský screeningový test diagnostiky dyslexie – pro předškolní věk.
- Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky KUCHARSKÁ, ŠVANCAROVÁ, 2001.

PREVENCE

Prevence

- PRIMÁRNÍ PREVENCE
 - osvěta
- SEKUNDÁRNÍ PREVENCE
 - porucha se již projevila
 - Edukativně stimulační skupiny
- TERCIÁLNÍ PREVENCE
 - odstraňujeme znovu se opakující problémy, zabraňujeme jejich zhoršení
 - PU+PCH
 - zásah do sociálního prostředí

LITERATURA

OLGA ZELINKOVÁ

Poruchy učení

dyslexie
dysgrafie
dysortografie
dyskalkulie
dyspraxie
ADHD

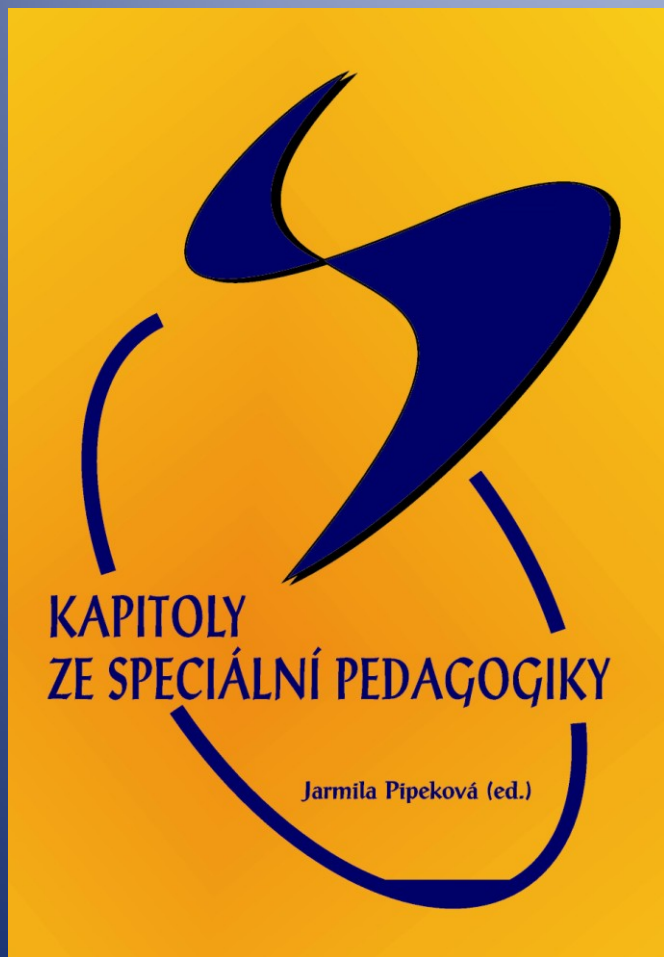

Specifické vývojové poruchy čtení, psaní a dalších školních
dovedností

Zcela přepracované a rozšířené vydání

portál

- BARTOŇOVÁ, M.
Specifické poruchy učení a chování. In:
PIPEKOVÁ, J. a kol.:
Kapitoly ze speciální pedagogiky. Brno:
Paido, 2010.

Povinná literatura

- BARTOŇOVÁ, M. *Kapitoly ze specifických poruch učení I. Vymezení současné problematiky*. Brno: MU, 2004. ISBN 80-210-3613-3.
- BARTOŇOVÁ, M. *Kapitoly ze specifických poruch učení II. Reeducace specifických poruch učení*. Brno: MU, 2005. ISBN 80-210-3822-5.
- ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. Přepřacované a rozšířené 11. vyd. 2009, ISBN 978-80-7367-514-1.
- BARTOŇOVÁ, M. (ed.) *Edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zaměření na edukaci žáků se specifickými poruchami učení*. Brno: MSD. ISBN 80-86633-38-1.

- BARTOŇOVÁ, M. Specifické poruchy učení. Text k distančnímu vzdělávání. Brno: Paido. 2012. ISBN 978-80-7315-232-1
- BARTOŇOVÁ, M., VÍTKOVÁ, M.: *Strategie ve vzdělávání žáků se SVP a SPU*. Texty k distančnímu vzdělávání. Brno: Paido, 2007.
- MATĚJČEK, Z. *Dyslexie*. Jinočany: HaH, 1993, 1995.

- osobnost žáka s SPU a ADHD a ADD????